

STOCKHOLMSKÄLLAN

► LÄS MER OM DET GAMLA STOCKHOLM PÅ STOCKHOLMSKÄLLAN: www.stockholmskallan.se

När medeltiden flyttade från stan

■ ■ 1600-talets Stockholms dominerades av den medeltida stadens tre viktigaste byggnader: slottet, kyrkan och rådstugan. När den medeltida borgen brann ner följde andra förändringar som ringar på vattnet. **Text: Frida Starck Lindfors**

Den 3 mars 1773 godkände kung Gustav III ritningen för ett nytt börshus vid Stortorget och tre år senare kunde byggnaden invigas. Huvudsyftet var att skapa lokaler för börshandeln, men huset kom även att användas för olika festligheter och representationsändamål, bland annat kröningsfester.

På platsen för det nya börshuset hade Rådstugan legat åtminstone sedan 1300-talets början. Här hade stadens råd sammanträtt ända fram till år 1731 och nu revs den gamla byggnaden för att lämna plats för det nya börshuset.

Tack vare två avbildningar från 1700-talet vet vi hur det, delvis medeltida, rådhuset såg ut innan den revs. På en teckning från 1768 finns den ”gamla Rådhusbyggnaden före dess afrifning”. Den gamla rådstugan var vid den här tiden som ett gytter av sammanbyggda byggnader från olika tider (se bilden). Här fanns fängelset Hvita hästen och arrestlokalerna Tjuvkällaren, Loppan och Stora kölden. Bakom den gamla rådstugan syns Storkyrkans nyligen ombyggda torn och i teckningens vänsterkant syns även ”Kopparmatte” med sitt risknippe högst upp på stadens skampåle. I samband med att Börshuset invigdes flyttades skampålen från Stortorget till Packartorget, nuvarande Norrmalmstorg. I dag hötter bronsstatyn från 1647 åt besökarna i Stockholms stadsmuseums trapphall.

Rådstugan finns även avbildad på en mer schematisk teckning från 1720.

När kronprins Gustav var åtta år flyttade han med sina föräldrar tillbaka in i Stockholms slott, som nu äntligen var beboeligt igen efter en byggnadstid på nästan 60 år. Vid sidan av det nya slottet måste de medeltida byggnaderna intill ha sett väldigt gammalmodiga ut. Mycket riktigt byggdes Storkyrkan om och det gamla rådhuset fick lämna plats för börshuset.

Storkyrkans utseende förändrades redan under slottets byggnadstid, under ledning av stadsarkitekt Johan Eberhard Carlberg. Utvändigt fick kyrkan samma stil som slottsbyggnaden och Storkyrkan fick sitt nuvarande utseende. Renässanskyrkan, med sin tegelfasad och spetsiga tornspira, blev barock för att harmoniera med den nya slottsbyggnaden.

Gustav III hade storslagna planer på betydligt mer genomgripande förändringar av de här kvarteren. Efter sitt krig mot Ryssland planerade han bland annat att helt och hållet riva även Storkyrkan, för att lämna plats för ett minnesmonument över sig själv. Hela området mellan Skeppsbron och Munkbron skulle bli till en enda stor kungaplatz. Skotten på maskeradbalen kom dock emellan. I dag kan vi se Gustav III som landstigande segerherre i Serjels staty på Skeppsbron, invigd 1808.

97. Gamla rådhuset.
Efter en handteckning i K. Biblioteket.

VIKTIGAST. Den gamla rådhusbyggnaden på Stortorget i en avritning från 1768 (överst). Tillsammans med kyrkan och slottet var den stadens viktigaste byggnad på 1600-talet.